

מתן תורה

מאת המקובל האלוקי רבי יהודה הלוי אשלג זצוק"ל

ואהבת לרעך כמוך (ויקרא י"ט י"ח)
רבי עקיבא אומר: "זה כלל גדול בתורה" (ב"ר פכ"ד).

א) מאמר חז"ל זה אומר לנו בארנוי. כי מלת "כלל" יורה על סכום של פרטים שמשיתופם יחד הועמד אותו הכלל. נמצא, כשהוא אומר על המצוה של "ואהבת לרעך כמוך", שהוא כלל גדול בתורה, הנה עלינו להבין, ששאר תרי"ב המצוות שבתורה עם כל המקראות שבתוכה, אינן לא פחות ולא יותר מאשר סכום הפרטים, המוכנסים ומותנים במצוה האחת הזאת של "ואהבת לרעך כמוך".

שאינן אלו אלא דברים מתמיהים. כי זה יצדק במצוות שבין אדם לחבירו, אולם איך יכולה אותה מצוה אחת להכיל ולכלכל בתוכה את כל המצוות שבין אדם למקום, שהן עקרי התורה ורוב מנין ובנין שלה.

ב) ואם עוד אפשר לנו להתיגע ולמצוא דרך ליישב דבריהם שבכאן, הנה ערוך לעינינו מאמר שני, עוד יותר בולט. באותו הגר שבא לפני הלל (שבת לא.) ואמר לו "למדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, ואמר לו כל מה דעלך סני לחברך לא תעביד. (התרגום של ואהבת לרעך כמוך) ואידך, פירושא הוא זיל גמור".

הרי לפנינו הלכה ברורה, אשר אין לנו שום העדפה בכל תרי"ב

המצוות ובכל המקראות שבתורה על המצוה האחת של ואהבת לרעך כמוך. כיון שבאים רק כדי לפרש ולאפשר לנו לקיים מצות אהבת הזולת על היכנה.

שהרי אומר בפירוש "ואידך פירושא הוא זיל גמור", דהיינו שכל שאר התורה הם פירוש של המצוה האחת הזאת שאי אפשר לגמור מצות ואהבת לרעך כמוך זולתם.

ג) ובטרם נחדור לעומק הדבר עלינו להתבונן במצוה הזאת גופה, כי נצטוינו "ואהבת לרעך כמוך" אשר מלת "כמוך", אומר לנו שתאהב את חברך באותו השיעור שאתה אוהב את עצמך לא פחות בשום פנים שבעולם.

זאת אומרת, שאתה מחויב לעמוד תמיד על המשמר ולמלאות צרכי כל איש ואיש מכל האומה הישראלית, לא פחות כמו שאתה עומד תמיד על המשמר למלאות את צרכי עצמך, אשר זה הוא לגמרי מן הנמנעות, כי לא רבים המה שיוכלו ביום העבודה שלהם למלאות די צרכי עצמם ואיך אתה מטיל עליו לעבוד ולספק את משאלות כל האומה?

וזאת לא יתכן כלל לחשוב שהתורה מדברת על דרך הגזמה כי ע"כ מזהירה אותנו התורה לא תוסף ולא תגרע וכו', לומר לך שהדברים והחוקים נאמרו בדיוק נמרץ.

ד) ואם מעט לך זה, אומר לך, שפשטה של המצוה הזאת של אהבת הזולת מחמירה עוד שעלינו להקדים צרכי חברינו על צרכי עצמינו, ע"ד שכתבו התוס' בשם הירושלמי (קידושין דף כ.). בפסוק "כי טוב לו עמך" האמור לגבי עבד עברי.

זזה לשונם: דפעמים שאין לו אלא כר אחד, ואם שוכב עליו בעצמו ואינו נותנו לעבד הרי אינו מקיים כי טוב לו עמך, שהוא שוכב על כר והעבד על הארץ. ואם אינו שוכב עליו וגם אינו מוסרו לעבדו הרי זו מדת סדום. נמצא, שעל כרחו צריך למסרו לעבדו והאדון עצמו שוכב על הארץ. עכ"ל עש"ה.

ונמצינו למידיים אותו הדין גם בכתוב שלנו בשיעור אהבת הזולת, שהרי גם כאן השוה הכתוב את מילוי צרכי חברו כמו מילוי צרכי עצמו, כדוגמת "כי טוב לו עמך" שבעבד עברי, באופן, שגם כאן במקרה אם אין לו אלא כסא אחד ולחברו אין כסא כלל, יוצא פסק ההלכה, שאם הוא יושב עליו ואינו נותנו לחברו הריהו עובר על מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך, כי אינו ממלא צרכי חברו כמו שהוא ממלא צרכי עצמו.

ואם הוא אינו יושב עליו וגם אינו נותנו לחברו, הרי זו רשעות כמדת סדום, אלא שמחוייב ליתנו לחברו לשבת עליו והוא עצמו ישב על הארץ או יעמוד. ומובן מעצמו שכן הדין אמור בכל הצרכים שמצויים לו וחסרים לחברו, ומעתה צא ולמד, האם המצוה הזאת היא בגדר האפשרות לקיימה?

ה) וקודם כל עלינו להבין, למה ניתנה התורה ביחוד לאומה הישראלית ולא ניתנה לכל באי העולם בשוה יחד, היש כאן ח"ו משום לאומיות?

וכמובן, אשר רק היוצא מדעתו יכול להרהר כזאת. ובאמת, כבר עמדו חז"ל בשאלה זו, שזוהי כוונתם במה שאמרו ז"ל (ע"ז ב:): שהחזירה הקב"ה על כל אומה ולשון ולא קיבלוה, כנודע. אולם מה שקשה לדבריהם, אם כן למה נקראנו העם הנבחר

כמ"ש בך בחר ה' וכו' מאחר שלא היה מי שהוא מאומה אחרת
שירצה בה.

ועוד, שהדברים מוקשים מעיקרם, היתכן שהקב"ה בא עם תורתו
בידו ונשא ונתן עם עמי הארצות הפראיים ההם, אשר לא נשמע
מעולם כזאת ואינו מקובל על הלב כלל.

(ו) אולם כשנבין היטב את מהות התורה והמצוות הנתונות לנו
ואת הנרצה מקיומם, בשיעור שהורונו חז"ל, שהוא תכלית כל
הבריאה הגדולה הערוכה לעינינו, אז נבין הכל.
כי מושכל ראשון הוא, שאין לך פועל בלי תכלית, ואין לך יוצא
מהכלל הזה זולת הירודים שבמין האנושי או התינוקות, וא"כ לא
יוטל ספק כלל על הבורא ית' שלרוממותו אין חקר, שיפעל ח"ו
דבר קטן או גדול בלי תכלית.

והורונו חז"ל על זה שלא נברא העולם אלא בשביל קיום התורה
והמצוות. פירוש הדבר, כפי שבארוה לנו הראשונים ז"ל, כי כונת
הבורא ית' על הבריאה מעת שנבראה הוא להודיע את אלקותו
לזולתו.

כי דבר הודעת אלקותו מגיע לנברא במדת שפעו הנעים ההולך
ומתרבה אליו עד השיעור הרצוי. שבזאת מתרוממים השפלים
בהכרה אמיתית להיות למרכבה אליו ית' ולדבקה בו, עד
שמגיעים לשלמותם הסופית: "עין לא ראתה אלקים זולתך",
אשר מרוב גודלה ותפארתה של השלמות ההיא גם התורה
והנבואה נשמרו לדבר אף מלה אחת מהפלגה זו.

כמו שרמזו על זה חז"ל (ברכות ל"ד): "כל הנביאים לא נתנבאו
אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא עין לא ראתה אלקים

זולתך". כידוע הדבר למוצאי דעת ואכמ"ל.

ומתבטאת השלמות הזו בדברי התורה והנבואה ודחז"ל, רק במלה הפשוטה "דביקות". והנה מתוך גלגולה של מלה זו בפיות ההמון כמעט שאיבדה כל תוכן, אולם אם תשהה את רעיוןך על המלה הזאת רגע קט, תשאר עומד ומשתומם על גובהה המפליא.

כי תצייר לך הענין האלקי וחין ערכו של הנברא השפל, אז תוכל לערור יחס הדביקות מזה לזה, ואז תבין, למה אנו שמים את המלה הזאת לתכלית כל הבריאה הגדולה הזאת. היוצא מדברינו, אשר תכלית כל הבריאה היא, אשר הברואים השפלים יוכלו ע"י קיום התורה והמצוות לילך מעלה מעלה הלוך ומתפתח עד שיזכו להדבק בבוראם ית' וית'.

ז) אולם כאן עמדו חכמי הקבלה ושאלו, למה לא בראנו מתחילה בכל אותה הרוממות הרצויה להדבק בו ית', ומה היה לו ית' לגלגל עלינו את כל המשא והטורח הזה של הבריאה והתורה והמצוות?

והשיבו, דמאן דאכיל דלאו דיליה בהית לאסתכולא באפיה וכו'. פירוש, כי מי שאוכל ונהנה מיגיע כפיו של חברו מפחד הוא להסתכל בתואר פניו, כי נעשה מושפל והולך עי"ז עד שמאבד צורתו האנושית.

ומתוך שמה שנמשך משלימותו ית' ויתעלה לא יתכן שימצא בו חסרון, לכן הניח לנו מקום להרויח בעצמינו את רוממותינו הנרצית על ידי מעשה ידינו בתורה ומצוות. ודברים אלו המה עמוקים מכל עמוק, וכבר בארתי אותם

במתכונתם בספרי פנים מסבירות לעץ החיים בענף הראשון,
ובספר תלמוד עשר הספירות, הסתכלות פנימית חלק א', וכאן
אפרשם בקצרה, שיהיו מובנים לכל נפש.

ח) כי הדבר הזה דומה, לעשיר אחד שקרא לאדם מן השוק
ומאכילהו ומשקהו ומעניק לו מכסף וזהב וכל חמדה יום יום,
ובכל יום מרובים מתנותיו על הקודם לו וכן מוסיף והולך, לבסוף
שאלהו העשיר אמור לי האם כבר נתמלאו כל משאלותיך?
וענהו, עדיין לא נתמלאו כל מבוקשי, כי מה טוב ומה נעים היה
לי אילו כל הרכוש והחמודות הללו הגיעוני על ידי עסקי עצמי
כמו שהגיעו אליך, ולא להיות מקבל מתנת ירך בחסד. ויאמר לו
העשיר, א"כ לא נברא עוד איש שיוכל למלאות משאלותיך.
ודבר זה טבעי הוא, כי הגם שמצד אחד הוא טועם תענוג גדול,
ומוסיף והולך כפי שיעור ריבוי מתנותיו, הנה מצד שני קשה לו
לסבול מבושה את ריבוי ההטבה הזו, שהעשיר הולך ומרבה עליו
בכל פעם.

כי חוק טבעי הוא בעולם, שהמקבל מרגיש כמין בושה ואי
סבלנות בעת קבלת מתנת החנם מאת הנותן מחמת חסדיו
ורחמיו עליו.

ומכאן נמשך לנו חוק שני, שלא יצויר בעולם מי שיוכל למלאות
חפצי חברו במילואם כי סוף סוף לא יוכל ליתן לו את האופי
והצורה של קנין עצמי, שרק עמה נשלמת כל ההרחבה מכל
השלימות הרצויה.

והנה זה אמור רק כלפי הנבראים, מה שלא יתכן ומתאים כלל
כלפי שלימותו הנעלה ית' וית'. וזהו שהכין לנו ע"י היגיעה

והטרחה וע"י העסק בתורה ומצוות להמציא את רוממותינו
בעצמינו.

כי אז כל העונג והטוב המגיע לנו ממנו ית' דהיינו כל הכלול
בדבר דבקוּתו ית', יהיה כל זה בבחי' קנין עצמינו, שהגיע לנו ע"י
מעשה ידינו, שאז אנו מרגישים עצמינו בבחינת בעלים לדבר,
שאינו לנו טעם של שלימות זולתה, כמבואר.

ט) אמנם כן ראוי לנו להתבונן בעיקרו ומקורו של חוק טבעי זה,
ומבטן מי יצא לנו פגם הבושה ואי הסבלנות, שאנו מרגישים
בעת קבלת החסד ממי שהוא?

אולם דבר זה מושכל מחוק הידוע לחכמי הטבע אשר כל ענף
טבעו קרוב ושוה אל שורשו, וכל הענינים הנהוגים בשורש
יתרצה בהם גם הענף שלו ויאהב אותם ויחמדם ויפיק תועלתו
מהם.

ולעומתם, כל הענינים שאינם נהוגים בשורש, גם הענף שלו
מתרחק מהם לא יוכל לסובלם וגם ניזוק מהם. וחוק זה מצוי בין
כל שורש וענף שלו ולא יעבור.

ומכאן נפתח לנו פתח להבין מקור כללות התענוגים והיסורים
הקבועים בעולמנו, כי מתוך שהשי"ת וית' הוא השורש לכל
בריותיו אשר ברא, לפיכך כל הענינים הכלולים בו ית' ונמשכו לנו
הימנו בהמשכה ישרה, יבושמו לנו וינעמו לנו, משום שטבענו
קרוב לשורשינו ית'.

וכל הענינים שאינם נהגים בו ית', ולא נמשכו לנו הימנו
בהמשכה ישרה זולת על פי קוטבה של הבריאה עצמה, יהיו אלה
נגד הטבע שלנו, ויהיה קשה לנו לסובלם.

דהיינו, אנו אוהבים את המנוחה, ושונאים מאד את התנועה, עד שאין אנו עושים שום תנועה אם לא להשגת המנוחה, והיה זה, מפני שהשורש שלנו איננו בעל תנועה זולת בעל המנוחה, ואין תנועה ח"ו נוהגת בו כלל, ולפיכך תהיה זו גם כן נגד טבענו ושנואה לנו.

ועד"ז, אנו אוהבים מאד את החכמה ואת הגבורה ואת העושר וכו', שהוא משום שכל אלה כלולים בו ית' שהוא שורשנו, וע"כ שונאים אנו מאד את הפוכם, כמו הסכלות והחולשה והעניות, משום שאינם מצויים כלל ועיקר בשורש שלנו, שזהו עושה את הרגשתנו מאוס ושנוא וגם גורם מכאובים לאין סבול.

(י) והיא הנותנת לנו הטעם הפגום הזה של בושה ואי סבלנות בעת שאנו מקבלים דבר מאחרים בתורת חסד, כי הבורא ית' אין בחוקו ח"ו שום ענין של קבלת טובה, כי ממי יקבל? ומתוך שאין הענין הזה נהוג בשורשנו ית' ע"כ הוא מאוס ושנוא לנו, כאמור. ולעומתו, אנו מרגישים תענוג ונועם ורך בעת כל השפעה שאנו משפיעים לזולתנו, להיות דבר זה נוהג בשרשנו ית' שהוא המשפיע לכל.

(יא) עתה מצאנו פתח עינים להסתכל בדבר תכלית הבריאה של "ולדבקה בו" בפרצופו האמיתי, שכל ענין הרוממות ודביקות הזו המובטחת לנו ע"י מעשה ידינו בתורה ובמצוות, אינה לא פחות ולא יותר, אלא דבר השוואת הענפים לשורשם ית', אשר כל הנעימות והעידון וכל נשגב, נעשה כאן דבר נמשך טבעי מאליו, כמו שנתבאר לעיל, שענין התענוג אינו אלא רק השוואת הצורה

ליוצרה.

ובהיותנו משתוים בעניננו לכל מנהג הנוהג ומצוי בשורשנו הרי
אנו מצויים בתענוגים, וכל ענין שיארע לידנו מהענינים שאינם
נמצאים בשורשנו, הרי נעשים לבלתי נסבלים ולגועל נפש או
למכאובים ממשיים, כפי אשר יתחייב מהמושג ההוא. ונמצא
מאליו אשר כל תקותנו תלויה ועומדת בשיעור השוואת צורתנו
לשורשנו ית' וית'.

יב) ואלה הם דברי חז"ל (ב"ר פמ"ד) בשאלתם, וכי מה איכפת לי'
להקב"ה למי ששוחט מן הצואר או מי ששוחט מן העורף? הוי
לא נתנו המצוות אלא לצרף בהם את הבריות עכ"ל.

והצירוף הזה, פירושו הזדככות הגוף העכור שזוהי התכלית
היוצאת מקיום התורה והמצוות כולן. מפני שעייר פרא אדם יולד,
כי כשיוצא ונולד מחיק הבריאה הוא מצוי בתכלית הזוהמה
והשפלות, שפירושם הוא ענין רבוי גדלות האהבה העצמית
הנטבעת בו, אשר כל תנועותיו סובבות בחזקה על קטבו עצמו,
מבלי ניצוצי השפעה לזולתו ולא כלום.

באופן, שאז נמצא במרחק הסופי מן השורש ית' וית', דהיינו מן
הקצה אל הקצה, בהיות השורש ית' כולו להשפיע בלי שום
ניצוצי קבלה כלל וכלל ח"ו, ואותו הנולד נמצא כולו במצב של
קבלה לעצמו בלי שום ניצוצי השפעה ולא כלום, וע"כ נבחן
מצבו בנקודה התחתונה של השפלות והזוהמה המצויה בעולמנו
האנושי.

וככל שהוא הולך וגדל, כן יקבל מהסביבה שלו שיעורים חלקיים
של "השפעה לזולתו" וזהו ודאי תלוי בערכי ההתפתחות

הנמצאים באותה הסביבה. והנה גם אז מתחילים לחנכו בקיום תורה ומצוות לאהבת עצמו - משום שכר בעוה"ז ועוה"ב, המכונה "שלא לשמה", כי אי אפשר להרגילו באופן אחר. וכשגדל ובא בשנים, אז מגלים לו איך לבא לעסק המצוות לשמה, שהיא בכוונה מיוחדת רק לעשות נ"ר ליוצרו. כמ"ש הרמב"ם (הלכות תשובה פ"י) שלנשים וקטנים אין לגלות את העסק בתורה ומצוות לשמה, כי לא יוכלו שאתו, רק כשגדלים וקונים דעת ושכל אז מלמדים אותם לעשות לשמה. וכמ"ש ז"ל, "מתוך שלא לשמה בא לשמה", שהיא מוגדרת בכוונה לעשות נ"ר ליוצרו ולא לשום אהבה עצמית.

וע"י הסגולה הטבעית שבעסק התורה והמצוות לשמה אשר נותן התורה ידעה, כמ"ש ז"ל (קידושין ל:): שהקב"ה אומר: "בראתי יצה"ר ובראתי לו תורה תבלין".

הרי נמצא הנברא ההוא הולך ומתפתח ופוסע אל על בדרגות ומעלות הרוממות האמורה, עד שמספיק לאבד מקרבו כל הניצוצות של אהבה עצמית.

וכל מצותיו שבגופו מתרוממים, ועושה את כל תנועותיו רק להשפיע, באופן אשר אפילו ההכרחיות שהוא מקבל, זורם ג"כ לכונת ההשפעה, כלומר כדי שיוכל להשפיע. וזהו אמרם ז"ל: "לא נתנו המצוות אלא לצרף בהם את הבריות".

יג) ואם אמנם נמצאים ב' חלקים בתורה: א', מצוות הנוהגות בין אדם למקום ית', ב', מצוות הנוהגות בין אדם לחבירו. הנה שניהם לדבר אחד מתכוונים דהיינו כדי להביא הנברא לידי המטרה הסופית של הדביקות בו ית' כמבואר.

ולא עוד, אלא אפילו הצד המעשי שבשניהם הוא ג"כ בחינה אחת ממש, כי בשעה שעושה מעשהו "לשמה" ולא לשום תערובות של אהבה עצמית דהיינו בלי שום הפקת תועלת של משהו בעדו עצמו, אז לא ירגיש האדם שום הפרש במעשהו, בין אם הוא עובד לאהבת חבירו בין אם הוא עובד לאהבת המקום ית'.

משום שחוק טבעי הוא לכל בריה שכל הנמצא מחוץ למסגרת גופו עצמו הוא אצלו כמו דבר ריק ובלתי מציאותי לגמרי, וכל תנועה שאדם עושה לאהבת זולתו הוא עושה זאת בעזרת אור חוזר ואיזה גמול שסופו לחזור אליו ולשמשו לתועלתו עצמו. ולפיכך, אין מעשים כגון אלו יכולים להקרא בשם "אהבת זולתו" משום שנידון על שם סופו, ודומה לשכירות שאינה משתלמת אלא לבסוף ומכל מקום אין מעשה השכירות נחשב לאהבת זולתו.

אולם לעשות איזו תנועה וטרחה משום אהבת זולתו לגמרי, דהיינו בלי ניצוצי אור חוזר ושום תקוה של איזה גמול שישוב אליו, זהו מצד הטבע לגמרי מן הנמנעות.

ועל כיוצא בזה אמרו בתיקוני הזהר על אומות העולם, כל מסד דעבדין לגרמייהו הוא דעבדין. פירוש, כל מה שהמה מתחסדים עם חבריהם או בעבדות אלהיהם אין זה משום אהבת זולתם אלא משום אהבה עצמית, והוא משום שדבר זה הוא מחוץ לדרך הטבע כמבואר.

וע"כ רק מקיימי התורה והמצוות מוכשרים לדבר זה, שבהרגילו את עצמו לקיים את התורה והמצוות לעשות נ"ר ליוצרו, אז לאט לאט נפרש ויוצא מחיק הבריאה הטבעית וקונה טבע שני, שהיא אהבת זולתו האמורה.

זזהו שהביא לחכמי הזוהר להוציא את אומות העולם מדבר
אהבת זולתם מכל וכל. ואמרו כל חסד דעבדין לגרמייהו הוא
דעבדין, משום שאין להם את ענין העסק בתו"מ לשמה, וכל דבר
העבדות לאלהיהם הוא משום שכר והצלה בעוה"ז ובעוה"ב
כנודע.

ונמצא גם עבדותם לאלהיהם הוא משום אהבה עצמית. וממילא
לא תארע להם לעולם שום פעולה שתהיה מחוץ למסגרת גופם
עצמם, שיוכלו להתרומם בשבילה אפילו כחוט השערה ממעל
לקרקע הטבע.

(יד) והננו רואים בשתי עינינו, אשר כלפי העוסק בתורה ומצוות
לשמה, הנה אפילו מצד המעשיות שבתורה אינו מרגיש שום
הבדל בב' חלקי התורה, כי בטרם שמשתלם בדבר, הכרח הוא,
שכל פעולה לזולתו הן להשי"ת והן לבני אדם מורגשת אצלו כמו
ריקנית לבלי מושג.

אולם ע"י יגיעה גדולה נמצא עולה ומתרומם לאט לאט לטבע
שני, כנ"ל. ואז זוכה תיכף למטרה הסופית, שהיא הדביקות בו
ית' כמבואר.

וכיון שכן הוא, הנה הסברה נותנת אשר אותו חלק התורה הנוהג
בין אדם לחברו, הוא היותר מסוגל להביא את האדם למטרה
הנרצת, משום שהעבודה במצוות שבין אדם למקום ית' היא
קבועה ומסויימת ואין לה תובעים והאדם מתרגל אליה בנקל,
וכל שעושה מחמת הרגל כבר אינו מסוגל להביא לו תועלת
כנודע.

משא"כ חלק המצוות שבין אדם לחברו הוא בלתי קבוע ובלתי

מסויים והתובעים מסבבים אותו בכל אשר יפנה, וע"כ סגולתם יותר בטוחה ומטרתם יותר קרובה.

(טו) עתה נבין בפשיטות דברי הלל הנשיא להאי גיורא, אשר עיקר הקוטב שבתורה הוא ואהבת לרעך כמוך ויתר תרי"ב מצוות הם פירוש והכשר אליה (כנ"ל אות ב').

ואפילו המצוות שבין אדם למקום הם ג"כ בכלל הכשר המצוה הזו, להיותה המטרה הסופית היוצאת מכל התורה והמצוות, כמ"ש ז"ל "לא נתנו תורה ומצוות אלא לצרף בהם את ישראל" (כנ"ל אות י"ב), שהיא הזדככות הגוף, עד שקונה טבע שני המוגדר באהבת זולתו, דהיינו המצוה האחת של ואהבת לרעך כמוך, שהיא המטרה הסופית בתורה, אשר אחריה זוכה תיכף לדביקותו ית'.

ואין להקשות למה לא הגדיר זה בכתוב "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך" כי זה מטעם המבואר לעיל, אשר באמת כלפי האדם הנמצא עוד בטבע הבריאה אין הבדל כלל בין אהבת השי"ת לאהבת חברו, משום שכל מה שזולתו הוא אצלו בגדר בלתי מציאותי.

ומתוך שאותו הגר ביקש מהלל הנשיא שיסביר לו כללות הנרצה מהתורה כדי שתהיה מטרתו קרובה לבוא ולא ירבה בדרך הליכה כאמרו "למדני כל התורה כולה על רגל אחת" ע"כ הגדיר לו באהבת חברו משום שמטרתה יותר קרובה ומהירה להתגלות (כנ"ל אות י"ד) משום ששמורה מטעויות ומשום שיש לה תובעים.

(טז) ובאמור מצאנו הפתח להבין במה שעמדנו לעיל (אות ג' וד')

בעיקר תוכנה של המצוה הזאת "ואהבת לרעך כמוך" איך מחייבת אותנו התורה בדבר שהוא מהנמנעות לקיימה, עש"ה. אכן השכל! שמהטעם הזה לא ניתנה התורה לאבותינו הק' אברהם יצחק ויעקב, אלא נמשך הדבר עד יציאת מצרים, שיצאו והיו לאומה שלימה בת שש מאות אלף איש מעשרים שנה ומעלה, כי אז כל אחד מהאומה נשאל אם מסכים לעבודה הנשגבה הזאת.

ואחר שכל אחד ואחד מהאומה הסכים בכל לב ונפש לדבר ואמר נעשה ונשמע, אז נעשתה האפשרות לקיים את כללות התורה, שיצאה מגדר הנמנעות ובאה לגדר האפשרות.

כי זהו ודאי גמור, אם שש מאות אלף איש מסתלקים מכל עסקיהם לצרכי עצמם ואין להם שום עסק בחייהם רק לעמוד על המשמר תמיד שלא יחסר שום צורך לחבריהם.

ולא עוד אלא שיעסקו בזה באהבה עצומה בכל לבבם ונפשם ככל גדרה של המצוה "ואהבת לרעך כמוך", אז ברור בלי שום ספק, שאפס כל צורך מכל יחיד מחברי האומה לדאוג בשביל קיומו עצמו.

ונעשה משום זה פנוי לגמרי משמירת קיומו עצמו, ויכול לקיים בנקל את המצוה של ואהבת לרעך כמוך בכל אותם התנאים המבוארים באות ג' וד'.

כי איך תפול עליו דאגה על קיומו עצמו, בה בשעה ששש מאות אלף איש אוהבים נאמנים עומדים על המשמר הכן בהשגחה עצומה שלא יחסר לו כלום מצרכיו.

ולפיכך, אחר שכל חברי האומה הסכימו לדבר תיכף ניתנה להם התורה, כי עתה המה נעשו מוכשרים לקיימה. אמנם מקודם

שבאו ונתרבו לשיעור אומה שלימה.

ואין צריך לומר בזמן האבות שהיו רק יחידים בארץ, לא הוכשרו באמת לקיים התורה על אופנה הרצוי, כי במספר קטן של אנשים אי אפשר אפילו להתחיל בענין עסק המצוות שבין אדם לחברו כפי הקוטב של ואהבת לרעך כמוך, כמבואר באות ג' וד', ולפיכך לא ניתנה להם התורה.

יז) ובאמור נוכל להבין מאמר אחד מהתמוהים שבמאמרי חז"ל, דהיינו במה שאמרו אשר כל ישראל ערבים זה לזה, שלכאורה הוא בלתי מוצדק בתכלית, כי היתכן אם מי שהוא חוטא או עובר עבירה ומכעיס את קונו ואין לך שום הכרות ושייכות עמו, יגבה הקב"ה את חובו ממך.

ומקרא כתוב "לא יומתו אבות על בנים וגו' איש בחטאו יומת" ואיך אומרים אשר אפילו הנכרי לך לגמרי שאינך מכיר לא אותו ולא את מקומו נמצאת ערב בחטאיו?

והמעט לך זה קח וראה במסכת קידושין דף מ' ע"ב, וזה לשונם: "רבי אלעזר ברבי שמעון אומר, לפי שהעולם נידון אחר רובו, והיחיד נידון אחר רובו, עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות, עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה, שנאמר וחוטא אחד יאבד טובה הרבה". עכ"ל.

והנה עשאוני ר"א בר"ש ערב גם בשביל העולם כולו, שנמצא לדעתו אשר כל בני העולם ערבים זה לזה, וכל יחיד יגרום במעשיו זכות או חובה לכל העולם כולו. שזוהי תמיהה ע"ג תמיהה.

אולם לפי המתבאר לעיל הרי דבריהם ז"ל מובנים ומוסכמים
בתכלית הפשטות, כי הנה הוכחנו לעינים אשר כל פרט ופרט
מתרי"ג המצוות שבתורה סובבים על קוטבה של המצוה האחת
של ואהבת לרעך כמוך, ונתבאר, שקוטב זה אינו בגדר של קיום
זולת באומה שלימה שכל חבריה מוכנים לדבר.